

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
Ж. БАЛАСАГЫН атындагы КЫРГЫЗ УЛУТТУК УНИВЕРСИТЕТИ

Д 13.23.675 диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда

УДК 376.112.4

АЛБАНБАЕВА ДЖЫЛДЫЗ ОСМОНКУЛОВНА

**ПЕДАГОГИКАЛЫК МОНИТОРИНГ ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙДА
КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮНҮН САПАТЫН КӨЗӨМӨЛДӨӨ
КАРАЖАТЫ КАТАРЫ**

13.00.08 - кесиптик билим берүү теориясы жана методикасы

педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражасын
изденип алуу үчүн диссертациянын

АВТОРЕФЕРАТЫ

Бишкек – 2025

Диссертациялык иш И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасында аткарылды

Илимий жетекчиси: **Чалданбаева Айгуль Кушчубековна**
педагогика илимдеринин доктору, доцент, И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин илим жана инновациялар боюнча проректору

Расмий оппоненттер: **Сыдыхов Бахыт Дикамбаевич**
педагогика илимдеринин доктору, Абай атындагы Казак улуттук университетинин информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу кафедрасынын доценти

Мусина Дария Сапарбековна
педагогика илимдеринин кандидаты, доцент, "Балажан" Республикалык эстетикалык тарбия берүү окуу-усулдук борборунун директору

Жетектөөчү мекеме: О. Жанибеков атындагы Түштүк-Казак педагогикалык университетинин педагогика кафедрасы (160012, Шымкент ш., Байтурсинов көч., 13, Казахстан Республикасы).

Диссертациялык ишти 2025-жылдын 14-майында саат 12:00дө И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо боюнча уюштурулган Д 13.23.675 диссертациялык кеңештин отурумунда өтөт. Дареги: 720026, Бишкек ш., И. Раззаков көч., 51. Онлайн трансляциялоонун идентификациялык коду: <https://vc.vak.kg/b/132-thj-f5m-fjd>

Диссертация менен И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин (720026, Бишкек ш., И. Раззаков көч., 51) жана Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин (720033, Бишкек ш., Фрунзе көч., 547) илимий китепканаларынан жана <http://vak.kg/> сайтынан таанышууга болот.

Автореферат 2025-жылдын 14-апрелинде таркатылды.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы,
педагогика илимдеринин доктору, доцент

А. Э. Байсеркеев

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациялык теманын актуалдуулугу. Кыргыз Республикасынын билим берүү тармагындагы мамлекеттик саясаттын башкы милдеттеринин бири болуп адамдын коомдо ийгиликтүү калыптанып, өнүгүшүнүн артыкчылыктуу бөлүгү катары билим берүүнүн сапатын камсыздоо эсептелет. Анын негизги багыттары стратегиялык документтер аркылуу аныкталат. Атап айтсак: 2018-жылдын 31 октябрындагы № 221 «2040-жылга чейинки Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы», 2021-жылдын 4-майындагы № 200 «Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү программасы (2021–2040-жылдар)» жана Кыргыз Республикасынын 2023-жылдын 11-августундагы № 179 «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамы.

Албетте, КРнын «Билим берүү жөнүндө» жаңы Мыйзамына камтылган билим берүүнүн сапатын анын бардык деңгээлдеринде камсыз кылуунун натыйжалуу тутумун түзүү принциби кесиптик билим берүүнүн жалпы сапатына жана өзгөчө жогорку кесиптик билим берүүнүн сапатына коюлган талаптардын аткарылышына бирдей мамиле жасайт.

Билим берүүнүн сапатын камсыз кылуу маселесин чечүүдө жаңы идеяларды, аны баалоонун натыйжалуу механизмдерин издөө менен бирге эле, жаңы билим берүү продуктусун баалоо аспаптары тууралуу болгон көз караштын өзүн кайрадан карап чыгуу зарылчылыгы чыгууда. Билим берүүнүн сапатын баалоону модернизациялоонун сунушталган жолдору учурдагы колдонулуучу салттуу формалар менен усулдарды жокко чыгарбайт жана аларды алмаштырууга умтулбайт, тескерисинче, алардын мүнөздөмөлөрүн заманбап билим берүү сапатына болгон талаптарга ылайык деңгээлге жеткирүүгө көмөк көрсөтөт (Ажибаева А. Ж., 2015; Асипова Н. А., 2017; Дюшеева Н. К., 2014; Омуров Н. К., 2023; Мамбетакунов Э. М., 2008).

Билим берүүнүн сапатын баалоонун түрдүү механизмдери арасында негизги орундардын бирин ээлеп туруучу жана билим берүү же дагы башка ишмердүүлүктөгү субъекттер, фактылар жана көрүнүштөр ортосундагы себеп-натыйжалык көз карандылыкты чагылдырып туруучу атайын иштелип чыккан көрсөткүч-индикаторлордун жардамы менен «билим берүүнүн сапатынын эң маанилүү өзгөчөлүктөрү тууралуу маалыматтарды үзгүлтүксүз чогултуу, сактоо, иштеп чыгуу жана талдоо» аркылуу жүргүзүлүүчү *педагогикалык мониторинг* болуп эсептелет (Мамытов, А. М. 2014; Наркозиев А. К., 2016; Saudabaeva G., 2016).

Билим берүүнүн, анын ичинде жогорку билим берүү системасындагы сапатын камсыздоо маселеси «билим берүү сапаты» түшүнүгүн иликтөөгө (Акматалиев А. А., 2004; Артамонова Е. В., 2015; Калдыбаев С. К., 2015); компетенттүү мамиленин негизинде билим берүүнүн жана анын айрым компоненттеринин сапатын камсыздоонун бүтүндөй системасын түзүүгө (Абакирова Г. Б., Храмцова Н. В., Бузурманкулова Г. Ш., 2021; Абдырахманов Т. А., Ногаев М. А., 2011; Асипова Н. А., 2017; Бабаев Д. Б., Син Е. Е., 2011; Боркеев Б. М., 2019; Исмаилов Б. И., 2021; Кольбаев К. Б., 2017; Сияев Т. М.,

Алынбекова С. Ш., 2015); билим берүү сапатын башкаруу функциясын изилдөөгө жана системалаштырууга (Галиахметова А., 2018; Левина Е. Ю., 2023; Эсенгулова М. М., Чокобаева Г., 2020); жогорку окуу жайынын башкаруу органдарынын анын иштөө жана өнүгүү сапаттарын баалоо боюнча функцияларын ачып көрсөтүүгө (Адамкулова Ч. У., 2018; Асан уулу Т., Ашимова З., 2021; Добаев К. Д., 2016; Есенбаева Г. А., Какенов К. С., 2015; Елистратов, С. А. 2016; Исмаилов Б. И., 2021; Кудайбердиева Г. К., 2022); билим берүү мекемелерди башкаруу сапатын баалоонун критерийлерин жана көрсөткүчтөрүн иштеп чыгууга (Бостанова П. З., 2022; Разумова Ю. В., Трапезникова Е. М., 2022); талап кылынган билим берүү сапатын камсыздоого жана билим берүү натыйжаларына жетишүүгө өбөлгө түзүүчү социалдык-педагогикалык шарттарды жана факторлорду издөөгө жана ишке ашырууга (Калдыбаев С. К., Байтуголова Ж. А., 2018; Орунбаев Т.А., 2023); билим берүү сапатын башкаруу методдорун, формаларын жана технологияларын иштеп чыгууга (Калдыбаева А. Т., Сулайманова Р. Т., 2023; Син Е. Е., 2011; Эрдолатов С. С., 2016), жогорку билим берүү сапатын баалоо методикасын түзүүгө жана ишке ашырууга Супатаева, Э. А., 2015; Турткараева Г.Б., 2014) арналган изилдөөлөрдө чагылдырылган.

Кандай гана билим берүү системасынын ишмердиги жана өнүгүүсү тууралуу маалыматтарды чогултуу, сактоо жана иштеп чыгуу боюнча өзгөчө бир процедура катары педагогикалык мониторинг билим берүүнүн сапатын камсыздоонун жана баалоонун маанилүү каражаттарынын бири болуу менен мониторинг жүргүзүлүп жаткан объекттин учурдагы абалын аныктоого мүмкүндүк берип, анын жакынкы жана келечектеги өнүгүүсүнө илимий негиздүү жоромол жасоону камсыздайт (Горб В. Г., 2004; Мальцева О. Э., 2023; Торобеков Б. Т., Азимова А. А., 2023).

Педагогика илиминде мониторинг билим берүү системасынын жана анын айрым компоненттеринин сапатын баалоонун каражаты жана формасы катары кеңири колдонууга ээ: билим берүүнүн сапатына мониторинг жүргүзүү технологиялары иштелип чыгып, билим берүү сапатына мониторинг жүргүзүү технологиялары практикасында апробацияланды (Азимова А. А., 2022; Бабаев Д. Б., Жакшылыкова К. Ж., 2011; Борисова, И. И., 2014; Олонов И. П., 2017; Ташбаев Н. С., 2020; Tunnikov Yu., 2020); мониторингдин өзүнүн сапатынын көрсөткүчтөрүнүн критерийлери жана көрсөткүчтөрү иштелип чыкты (Чалданбаева А. К., Албанбаева Дж. О., 2021; Lytvyn O. V., 2022; Мамбетакунов У. Э., 2020); билим берүү сапатына мониторинг жүргүзүү процедурасы (Вискова Т. А., 2017; Зинченко В. О., 2016; Калдыбаев С. К., Бейшеналиев А. Б., 2015); билим берүүнүн сапатына мониторинг жүргүзүүдө аны уюштуруу принциптерине, мыйзам ченемдерине, баалоо механизмдерине, жогорку билим берүүдө колдонууга толук мүмкүн болгон изилдөөлөргө байланыштуу бир катар методологиялык аспектилер (Аушева, И. У., 2016; Timokhina Y. E., 2020) сунушталды.

Жогоруда белгиленген маанилүү жана олуттуу изилдөөлөрдүн молдугуна жана илимий баалуулугуна карабастан, алар жогорку окуу

жайындагы билим берүү ишмердүүлүгүнүн уюштуруучулук бөлүгүнүн сапатына педагогикалык мониторинг жүргүзүү маселесин толук ачып бербейт. Ошондой эле, педагогикалык мониторинг жогорку окуу жайдын сапатын баалоо процедурасы болуу менен бирге эле, билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө каражаты катары да каралуусу далилдөөнү талап кылат. Аталган маселе үстүрт гана изилденген, мониторингдин жыйынтыктарын ЖОЖдун билим берүү процессин башкаруу практикасында жайылтуу технологияларын иштелип чыккан эмес.

Психологиялык-педагогикалык жана атайын адабияттарды иликтөөгө алуу, жогорку кесиптик билим берүү системасынын чыныгы абалын изилдөө, төмөнкүдөй карама-каршылыктарды аныктоого мүмкүндүк берет:

- Жогорку окуу жайында билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын көзөмөлдөө үчүн илимий-теориялык мамилелерди өркүндөтүүнүн зарылдыгы менен педагогикалык мониторингди ишке ашыруучу потенциалдын ортосундагы карама-каршылыктар;

- ЖОЖдун билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын жогорулатууга болгон объективдүү зарылдык менен педагогикалык мониторинг жүргүзүүгө көмөк көрсөтүүчү шарттарды ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүнүн жетишсиздиги ортосунда;

- билим берүү ишмердиги сапатын өнүктүрүүгө багытталган мамлекеттик талаптар менен ЖОЖдордун ишинин сапатына бирдиктүү мониторинг жүргүзүү технологияларынын жетиштүү деңгээлде иштелип чыкпагандыгы ортосунда.

Жогоруда көрсөтүлгөн карама-каршылыктар изилдөө маселесин аныктап алууга мүмкүнчүлүк берди: педагогикалык мониторингдин жогорку окуу жайдагы билим берүү ишмердүүлүгүнүн уюштурулушунун сапатын көзөмөлдөө каражаты катары маңызы, технологиялары жана өзгөчөлүктөрү кандай болууга тийиш?

Изилдөө маселесинин теориялык жактан жетишсиз иштелип чыгышы, Кыргызстандагы билим берүү саясатынын трансформациялануусу шартында анын илимий жана практикалык мааниси «Педагогикалык мониторинг ЖОЖдо кесиптик билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөө каражаты катары» деген теманы тандап алууну шарттады.

Диссертациянын темасынын алгылыктуу илимий багыттар, ири илимий программалар (долбоорлор), негизги илимий-изилдөөчүлүк иштер менен байланышы. Диссертациялык иш И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын 2020-2024-жылдардагы илимий-изилдөөчүлүк иштерине байланыштуу аткарылды.

Изилдөө максаты: илимий-теориялык негиздөө, эксперименталдык текшерүү жана ЖОЖдун билим берүүсүнүн сапатын натыйжалуу көзөмөлдөөнү камсыз кылган педагогикалык мониторинг технологиясын киргизүү.

Изилдөө милдеттери:

1. ЖОЖдо кесиптик билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөө каражаты катары педагогикалык мониторингдин теориялык негиздерин жана маңыздуу мүнөздөмөлөрүн изилдөө;

2. ЖОЖдо билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын көзөмөлдөө үчүн педагогикалык шарттардын жана долбоорлонгон түзүлүштүк-функционалдык моделдин комплексинин негизинде педагогикалык мониторингдин технологиясын иштеп чыгуу;

3. ЖОЖдо билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын көзөмөлдөөнүн негизи катары эсептелген педагогикалык мониторингди уюштуруу жана жүргүзүүдө иштелип чыккан технологиялардын натыйжалуулугун эксперименталдык текшерүү жана жалпылоо.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы төмөнкүдөй: педагогикалык мониторингдин маңызы жана жогорулоочу ролу негизделди жана анын ЖОЖду, анын ичинде кесипкөй кадрларды даярдоодогу сапатын башкаруу системасындагы орду аныкталды. Жогорку билим берүү сапаты маселесин чечүүгө теориялык жана практикалык мамилелерди өнүктүрүүнү иликтөөгө алуунун негизинде билим берүүнүн сапатын камсыздоо, негизинен, ЖОЖДун ишине педагогикалык мониторинг жүргүзүү менен байланышкандыгы далилденди. Заманбап ЖОЖду натыйжалуу башкаруу үчүн анын башкаруу системсына билим берүү ишмердүүлүгүнүн негизги субъекттери менен ички жана тышкы кайтарым байланыштарды жайылтуу зарыл; билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөөгө багытталган жана ЖОЖдо адекваттуу башкаруу чечимдерин кабыл алууга мүмкүндүк берүүчү педагогикалык мониторингдин педагогикалык шарттары аныкталды жана түзүлүштүк-функционалдык модели долбоорлонду; педагогикалык мониторинг билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын баалоо процедурасы жана билим берүү сапатын жогорулатууну көзөмөлдөөчү каражаты болуп эсептелери далилденди; педагогикалык мониторингди уюштуруу жана жүргүзүү технологиялары иштелип чыкты жана эксперименталдык апробациялоодон өткөрүлдү, жыйынтык жана процесс катары ЖОЖдун билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын мүнөздөөчү педагогикалык мониторингдин критерийлери жана көрсөткүчтөрү аныкталды. ЖОЖдун билим берүү процессине педагогикалык мониторинг жүргүзүүнү уюштуруу боюнча практикалык сунуштар иштелип чыкты.

Изилдөөдөн алынган жыйынтыктардын практикалык мааниси төмөнкүдөй: педагогикалык мониторингдин түзүлүштүк-функционалдык модели иштелип чыгып, азыркы учурда билим берүү процессинде анын бардык катышуучулары тарабынан ишке ашырылууда, аталган модел ЖОЖдун документацияларынын ар кандай түрлөрүндө (билим берүү программаларында, окуу-методикалык комплекстерде, диагностикалык материалдарда, аналитикалык маалымдамаларда ж.б.) чагылдырылды; изилдөөдө илимий жактан негизделген теориялык жоболор билим берүү процессинин бардык катышуучуларына жогорку кесиптик билим берүү

системасында педагогикалык мониторингди уюштуруунун жаңы принциптери жана ыкмалары тууралуу зарыл болгон түшүнүктөрдү берет; педагогикалык мониторингдин технологияларын практикалык ишке ашыруу билим берүү процессинин сапатын башкаруу үчүн зарыл шарттарды түзүүгө көмөк берет, муну менен, ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн кесиптик компетенцияларын ийгиликтүү калыптандырууну жана өнүктүрүүнү камсыздайт.

Коргоого сунушталуучу негизги жоболор:

1. Педагогикалык мониторинг жогорку окуу жайлардын билим берүү процессинде сапаттык өзгөрүүлөрдү көзөмөлдөө каражаты катары каралат. Бул жогорку окуу жайындагы билим берүү процессин сапатын бардык кызыкдар тараптардын (иш берүүчүлөр, студент, окутуучулар, жогорку окуу жайынын кызматкерлери) талаптарына шайкеш келтирүүгө жетишүү максатында башкаруу субъекттеринин макулдашылган ишмердүүлүгүнүн үзгүлтүксүз циклдик процесси (максатты коюуда жыйынтыктарды прогноздоо, билим берүү процессинин сапатынын процессуалдык жана жыйынтыктык мүнөздөмөлөрүн системдүү өлчөө, фактыларга негизделген башкаруу чечимдерин кабыл алуу) болуп саналат жана анын өнүгүшүн илимий негизделген божомолдорго таянуу менен билим берүү ишмердүүлүгүнүн натыйжаларына андан ары таасир этет.

2. ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө каражаты катары педагогикалык мониторингди уюштуруунун *педагогикалык шарттары* болуп төмөнкүлөр эсептелет: педагогикалык мониторингдин негизинде ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын натыйжалуу башкарууга мүмкүндүк берүүчү уюштуруучулук түзүмдү калыптандыруучу бирдиктүү билим берүү мейкиндигин түзүү; ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө каражаты катары педагогикалык мониторингдин ишинде кыйынчылык жаратуучу көйгөйлүү тармактардын заманбап аныкталуусу жана жок кылынуусун билдирүүчү педагогикалык мониторинг технологияларын үзгүлтүксүз өнүктүрүү; педагогикалык мониторингдин субъекттеринин өз ара аракеттенүү тартибин аныктоочу ченемдик-укуктук ресурстар менен камсыздалуусу, мониторинг процедурларынын мөөнөттөрү жана уюштуруу эрежелери, педагогикалык мониторинг аспаптарын иштеп чыгуу процессин натыйжалуу уюштурууга мүмкүндүк берүүчү маалыматтык-методикалык ресурстар менен камсыздалышы, ошондой эле анын жыйынтыктары тууралуу маалыматты чогултуу, топтоо жана жайылтуу иштерин жүзөгө ашыруу; ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөөдө педагогикалык мониторингди ишке ашырууга даяр кесиптик кадр ресурсу менен камсыздалышы.

3. Педагогикалык мониторингдин *түзүлүштүк-функционалдык модели* сапат менеджменти системасынын принциптеринин жана психологиялык-педагогикалык диагностикалоонун илимий принциптеринин интеграциялануусуна, жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарттарынын талаптарына негизделген; системдүү-түзүмдүк,

компетенттүү-ишмердүүлүктүк жана процесстик мамилелерге жана керектөөчүлөрдүн канааттануусуна багытталган; өз ара байланышкан компоненттерден турат: функционалдык-максаттык, теориялык-методологиялык компонент, аспаптык-методикалык, процессуалдык-ишмердүүлүктүк жана аналитикалык-натыйжалык компоненттер.

4. Педагогикалык мониторинг технологиясы өзүндө жыйынтыктык (ЖОЖдо студентти окутуунун ар кыл этаптарында адистин кесипкөй даярдыгынын жыйынтыктарынын сапатын көзөмөлгө алууга мүмкүндүк берүүчү критерийлер жана көрсөткүчтөр) жана процессуалдык (ЖОЖдо адисти даярдоо үчүн түзүлгөн шарттардын сапатын көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берүүчү критерийлер жана көрсөткүчтөр) компоненттерди камтып турат.

Издөнүүчүнүн жеке салымы төмөнкүчө. Илимий, педагогикалык жана методикалык адабияттарды талдоонун негизинде жогорку окуу жайда билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын көзөмөлдөө үчүн педагогикалык шарттардын жана долбоорлонгон түзүмдүк-функционалдык моделдин негизинде ЖОЖдо билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын көзөмөлдөө үчүн педагогикалык мониторинг технологиясы иштелип чыкты.

Билим берүү сапатын жогорулатуу максатында педагогикалык мониторингдин натыйжалуулугун изилдөө үчүн билим берүү процессинин катышуучулары арасында анкеталык сурамжылоо жүргүзүлдү (бардыгы болуп 895 студент, 270 бүтүрүүчү, 113 окутуучу жана кызматкерлер катышты). Изилдөөлөрдүн негизги теориялык жоболору жана жыйынтыктары ЖОЖдун иш тажрыйбасына окуу-методикалык колдонмолор, аталган маселе боюнча студенттерге лекцияларды окуу аркылуу жайылтылды.

Диссертациянын жыйынтыктарын апробациялоо. Тажрыйбалык-эксперименталдык иштин жыйынтыктары жана негизги жоболору билим берүү сапатын жогорулатуу маселелерине арналган эл аралык илимий-практикалык конференцияларда сунушталып, талкууга алынды: “Общество, педагогика, психология: теория и практика” аталыштагы Бүткүл россиялык илимий-практикалык конференцияда (Чебоксары, 2021-ж.); “Humanities and Art” эл аралык конференцияда (Турция, 2023); Туруктуу улуттук өнүгүү үчүн глобалдык экономиканы жандандыруу боюнча эл аралык конференцияда (Индонезия, 2024); билим берүү программаларын жана уюмдарын аккредитациялоо боюнча Агенттик тарабынан өткөрүлүүчү квалификацияны жогорулатуу курстарынын семинарларында: «Негизги кесиптик билим берүү программасын иштеп чыгуу жана өнүктүрүү» семинар-тренингде (2024); «ЖОЖдо билим берүүнүн сапатына мониторинг жүргүзүү – мониторингдин элементи катары» семинарда (2024).

Диссертациянын жыйынтыктарынын басылмаларда чагылдырылышынын толуктугу.

Изилдөөнүн негизги жыйынтыктары 31 басылмада, анын ичинде 2 макала Scopus, Scientific Indexing Services маалыматтар базасында; 11 макала – РИНЦ системасында (Россия), Импакт-фактору 0,1ден жогору; 15 макала – КРнын Президентине караштуу УАК тарабынан сунушталган илимий

басылмаларда; 3 макала – эл аралык илимий-практикалык конференциялардын материалдарынын жыйнактарында (Индонезия, Турция, Россия) чагылдырылды.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү. Диссертация киришүүдөн, үч главадан, корутундудан, пайдаланылган адабияттар тизмесинен, тиркемелерден турат. Диссертациялык иштин көлөмү – 193 бет, ал 16 таблицаны, 15 сүрөттү, 8 тиркемени, 200 пайдаланылган булактардын тизмесин камтыйт.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Киришүүдө тандалып алынган теманын актуалдуулугу, диссертациялык иштин илимий-изилдөө иштеринин тематикалык планы менен болгон байланышы, иштин максаты жана милдеттери, иштин илимий жаңылыгы, алынган жыйынтыктардын практикалык мааниси, коргоого сунушталуучу негизги жоболор, изденүүчүнүн жеке салымы, изилдөөнүн жыйынтыктарынын апробацияланышы, диссертациянын жыйынтыктарынын жарыяланышы тууралуу маалыматтар, анын көлөмү жана түзүлүшү тууралуу кыскача маалыматтар камтылган.

«Жогорку кесиптик билим берүү сапатын жогорулатуунун каражаты катары педагогикалык мониторингдин теориялык негиздери» аталыштагы биринчи главада «мониторинг», «педагогикалык мониторинг», «билим берүү сапаты» дефинициялары каралды.

Педагогикалык мониторинг жогорку окуу жайларынын билим берүү процессиндеги сапаттык өзгөрүүлөрдү көзөмөлдөөнүн каражаты катары каралат. Бул – ЖОЖдо бардык кызыкдар тараптардын (жумуш берүүчүлөр, студенттер, окутуучулар, ЖОЖдун кызматкерлери) билим берүү сапатына коюлуучу талаптарга жетишүү боюнча башкаруу субъекттеринин макулдашылган ишмердүүлүгүнүн үзгүлтүксүз циклдик процесси (максатты коюуда жыйынтыктарды прогноздоо, билим берүү процессинин сапатынын процессуалдык жана жыйынтыктык мүнөздөмөлөрүн системдүү өлчөө, фактыларга негизделген башкаруу чечимдерин кабыл алуу) болуп саналат жана анын өнүгүшүн илимий негизделген божомолдорго таянуу менен билим берүү ишмердүүлүгүнүн натыйжаларына андан ары таасир этүүсү (Мамытов, А. М., 2014; Омуров Н.К., 2023).

Педагогикалык мониторинг билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө процессине органикалык түрдө кыналуу менен текшерүү жана башкаруунун натыйжалуу каражаты катары кызмат кылары аныкталды. Ар бир баалануучу көрсөткүч боюнча педагогикалык мониторинг негизинде алынган маалыматтар, билим берүү процессинин субъекттерине башкаруу чечимдерин фактыга негизделүү менен өз убагында кабыл алууга, коюлган максаттардын ишке ашырылыш деңгээлин объективдүү талдоого мүмкүндүк берет, бул, өз кезегинде, жогорку кесиптик билим берүү системасында

педагогикалык мониторингдин ийгиликтүү жүргүзүлүшүн камсыздайт (Эсенгулова М. М., Чокобаева Г., 2020).

Ошентип, педагогикалык мониторинг билим берүү сапатын жогорулатууга багытталган бирдиктүү ырааттуу система болуу менен, Кыргыз Республикасынын билим берүү системасын натыйжалуу реформалоого өбөлгө түзөт. Жогорку окуу жайларындагы ички педагогикалык мониторингдин келечектүү багыттары башкаруучулук чечимдерди кабыл алуу, сапатты өнүктүрүү тенденциясын көзөмөлдөө үчүн негиз катары кызмат кылат, демек, өзгөрүүлөрдү башкарууга жардам берет.

Экинчи глава **«Педагогикалык мониторингдин негизинде жогорку кесиптик билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөө технологиясы»** деп аталат.

Изилдөөлөрдүн объектиси – жогорку кесиптик билим берүү системасында болочок адистерди кесиптик даярдоо, ал эми *изилдөө предмети* – педагогикалык мониторингдин жардамы менен ЖОЖдогу билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө болуп эсептелет.

Теориялык илик жүргүзүүдө ЖОЖдо билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөөгө педагогикалык мониторинг жүргүзүүнү уюштуруу шарттары аныкталган:

биринчи шарты – *ЖОЖдо бирдиктүү билим берүү мейкиндигин түзүү*, - демек, педагогикалык мониторингдин негизинде ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын натыйжалуу башкарууга мүмкүндүк берүүчү уюштуруучулук түзүмдү калыптандыруу. Учурда И. Арабаев атындагы КМУнун билим берүү мейкиндигинде педагогикалык мониторингдин негизинде ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын натыйжалуу көзөмөлдөө мүмкүнчүлүгүн камсыздоочу жетишерлик деңгээлде ырааттуу уюштуруучулук түзүлүш калыптанган: ЖОЖдун Окумуштуулар Кеңеши, ЖОЖдун окуу-инспекциялык кеңеши, окуу-инспекциялык башкаруу, ЖОЖдун кабыл алуу комиссиясы, КМУдагы билим берүү программаларынын сапатына мониторингди аккредитациялоо жана лицензиялоо борбору, ЖОЖдун мамлекеттик аттестациялык комиссиялары; **экинчи шарты** – *педагогикалык мониторинг технологияларын үзгүлтүксүз өнүктүрүү*, – бул демек, ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө каражаты катары педагогикалык мониторингдин ишине тоскоолдук жаратуучу бардык көйгөйлүү тармактарды өз убагында аныктоо жана жоюу; педагогикалык мониторингди уюштурууда жана ишке ашырууда эске алууга зарыл болгон **үчүнчү шарты**, – *ченемдик-укуктук жана маалыматтык-методикалык ресурстар менен камсыз болуусу*. Аталган шарттын аткарылышы педагогикалык мониторингдин аспаптарын (тесттерди, анкеталарды ж.б.) иштеп чыгуу процессин натыйжалуу уюштурууга жана ошондой эле педагогикалык мониторингдин жыйынтыктары тууралуу маалыматтарды топтоого жана жайылтууга мүмкүндүк берет; **төртүнчү шарты** – ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөөдө педагогикалык мониторингди ишке ашырууга университеттин кафедраларынын профессордук-окутуучулар курамынан жана ЖОЖдун кызматкерлеринен

тийиштүү даярдык деңгээлин талап кылуучу *кесиптик кадр ресурстары менен камсыздалышы*. Аныкталган педагогикалык шарттардын негизинде билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөөгө багытталган жана ЖОЖдо адекваттуу башкаруу чечимдерин кабыл алууга мүмкүндүк берүүчү педагогикалык мониторингдин түзүмдүк-функционалдык модели иштелип чыкты (сүрөт 2.1).

Педагогикалык мониторинг билим берүү ишмердүүлүгүнүн сапатын баалоо процедурасы, жана да билим берүү сапатын жогорулатуунун каражаты да болуп эсептелери далилденди; педагогикалык шарттар аркылуу функционалдык-максаттык, теориялык-методологиялык, процессуалдык-ишмердүүлүктүк жана аналитикалык-жыйынтыктык компоненттерден турган педагогикалык мониторингдин түзүмдүк-функционалдык модели иштелип чыкты; педагогикалык мониторинг жүргүзүүнүн технологиясы апробацияланды.

Педагогикалык мониторинг моделин долбоорлоо педагогикалык мониторинг технологияларын иштеп чыгууга незиг болуп кызмат кылды. Педагогикалык мониторинг технологиялары өзүндө төмөнкү мониторингдик процедуралардын жыйындысын ишке ашырууну камтыйт: «абитуриенттин ЖОЖдо билим алууга даярдык сапаты»; «студенттин окуудагы жетишкендиктеринин сапаты»; «бүтүрүүчүлөрдүн жыйынтыктоочу аттестациясынын сапаты»; «кесиптик ишмердүүлүгүн жүзөгө ашырууга бүтүрүүчүлөрдүн даярдык деңгээлине жумуш берүүчүлөрдүн канааттануусу»; «окутулуучу дисциплиналардын сапаты»; «ЖОЖдо билим берүү процессин уюштуруунун сапаты»; «окутуучулардын жана кызматкерлердин ЖОЖдо иштөөсүнө канааттануусу», «дисциплиналарды окутуу сапаты»; «ЖОЖдо билим берүү процессин уюштуруунун сапаты»; «окутуучулардын жана кызматкерлердин ЖОЖдо иштөөсүнө канааттануу сапаты»; ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатынын жыйынтыктык жана процессуалдык жактарын комплекстүү өлчөөнү камсыздоочу бири-бири менен түзүмдүк жана функционалдык өңүттө байланышкан.

«Жогорку кесиптик билим берүүдөгү педагогикалык мониторинг технологияларын тажрыйбалык-эксперименталдык текшерүү» аталыштагы үчүнчү глава аныкталган педагогикалык шарттардын жана иштелип чыккан педагогикалык мониторинг технологияларынын натыйжалуулугун текшерүү боюнча тажрыйбалык-эксперименталдык ишти жүргүзүүгө арналды, ал логикалык жактан ырааттуу түзүлгөн, констатациялык этаптан (2020-2021-жж.), калыптандыруучу этаптан (2021-2022-жж.) жана текшерүүчү эксперимент этабынан (2023-2024-жж.) турган илимий-педагогикалык процессти билдирет.

Педагогикалык экспериментте И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин 1-4-курсунун «Экономика» жана «Менеджмент» багыттары боюнча билим алган 895 студент катышты.

Сүрөт 2.1. Педагогикалык мониторингдин түзүмдүк-функционалдык модели

Респонденттердин саны баалоо процедурасынын максатына ана милдеттерине туура келет жана бардыгы болуп 270 бүтүрүүчүнү, 113 окутуучу жана кызматкерди, 60 жумуш берүүчүнү түздү.

Констатациялык эксперимент этабында студенттердин даярдыгынын сапатынын баштапкы абалы изилденип, педагогикалык мониторинг технологиялары аркылуу билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөө зарылдыгы аныкталды.

223 студенттин катышуусунда өткөрүлгөн сурамжылоонун жыйынтыктары көрсөткөндөй, окуучулар окуу процессинин уюштуруу сапатынын ар кыл аспектилерине жана өздөрүнүн окуу ишмердүүлүгүнө баа берүүдө, көпчүлүк учурда, «билим берүүнүн сапаты» жана «педагогикалык мониторинг» түшүнүктөрүн аныктоодо кыйынчылыктарга туш болушат жана окуу процессинин уюштурулушу боюнча жетиштүү маалыматка ээ эмес.

Окуу жетишкендиктеринин төмөн болуусунун негизги себептери катары окууну иш менен айкалыштыруу зарылдыгы жана окууга болгон кызыгуунун жоктугун белгилешкен. «Окуу процессинин сапатын эмне жакшыртат?» деген суроого студенттердин 72%ы окутуунун активдүү усулдарынын үлүшүн көбөйтүү жана окутууда заманбап педагогикалык жана маалыматтык технологияларды колдонуу зарылдыгын белгилешти.

Ошентип, системдүү кайтарым байланышы аркылуу окуу процессине канааттануу деңгээли жөнүндө өз убагында жана ишенимдүү маалымат алуунун зарылдыгы пайда болду, мында педагогикалык мониторинг адистердин даярдыгынын сапатын көзөмөлдөө каражаттарынын бири катары каралат.

Педагогикалык эксперименттин *калыптандыруучу этабынын* жүрүшүндө 2019-жылдан 2024-жылга чейин ар бир мониторингдик процедура иштелип чыгып, ишке ашырылды: алгач педагогикалык мониторингдин диагностикалык аспаптары түзүлдү, андан соң ЖОЖдун академиялык коомчулугу мониторингди ишке ашыруу өзгөчөлүктөрү менен таанышты, б.а. окутуучулардын педагогикалык мониторингге болгон позитивдүү мамилесине шык берүү менен аларды бул процесска ар кыл ролдордо (уюштуруучу, диагностикалык аспаптарды иштеп чыгуучу, сурамжылоонун катышуучусу, эксперт, координатор ж.б.) тартууга аракеттер жасалды. Окумуштуулар Кеңешинин, окуу-методикалык кеңештин жана кафедранын отурумдарында педагогикалык мониторингди ишке ашырууга арналган маселелер бир канча ирет каралды, мониторингдик процедураларды ишке ашырууну жөндөөчү негизги ченемдик документтер («Сапат боюнча кеңеш тууралуу жобо», «Билим берүү кызматынын сапатына мониторинг жасоо тууралуу жобо», «Окутуучулардын, кафедранын, факультеттердин, инстиуттардын, колледждин жана борборлордун ж.б. ишмердүүлүгүн рейтингдик баалоо тууралуу жобо» ж.б.) талкууга алынып, жамаат тарабынан бекитилди, жана о.э. «Сапат боюнча мониторингди жүргүзүү» аттуу колдонмо иштелип чыкты.

И. Арабаев атындагы КМУнун лицензиялоо, аккредитация жана билим берүү программарына мониторинг жүргүзүү борборунун жана Ж. Баласагын

атындагы КУУнун сапат бөлүмүнүн адистери менен биргелешип университеттердин билим берүү процессин сапатынын натыйжалуулугун өлчөөгө багытталган педагогикалык мониторингди жүргүзүүгө даярдык иштери жүргүзүлдү. Университеттердин деңгээлинде ЖОЖдун академиялык коомчулугун педагогикалык мониторингди ишке ашырууга даярдоо боюнча иштер жүргүзүлдү. Бул максатта жогорку окуу жайлардын окутуучулары үчүн окуу семинарлары, мастер-классстар жана ЖОЖдун окутуучулары үчүн жеке консультациялар өткөрүлдү.

Текишерүүчү эксперимент этабында сапатка көзөмөл жүргүзүү максатында педагогикалык мониторингди ЖОЖдун билим берүү процессине акырындык менен жайылтуу ишке ашырылды. Ошентип, 2020-жылдан тарта кесиптик билим берүү сапатынын жыйынтыктоочу жагын изилдөө үчүн ЖОЖдо окууга абитуриенттердин даярдыгынын сапаты; студенттердин жетишкендиктеринин сапаты; жыйынтыктоочу аттестациянын жыйынтыктары боюнча студенттердин даярдыгынын сапаты тууралуу студенттер арасында жыл жайын сурамжылоо жүргүзүлдү; жумуш берүүчүлөрдөн бүтүрүүчүлөрдүн даярдыгынын сапаты тууралуу жыл сайын сурамжылоо жүргүзүлдү.

Студенттердин кесиптик калыптануусу ЖОЖдун окуу ишмердүүлүгүнүн алкагында жүрдү. Буга байланыштуу, психологиялык-педагогикалык изилдөөлөрдө студенттин кесипкөйлүк өнүгүүсүнө өзгөчө көңүл бурулат, мында алардын окуу ишмердүүлүгүнө карата мотивациялык аныктоолору чоң роль ойнойт. Студенттик мезгил мотивдердин бүтүндөй бир комплекси менен мүнөздөлөт, биринчи курстун студенттери кесиптик жана окуу мотивдеринин жогорку деңгээлине ээ экендиги, экинчи жана үчүнчү курстарда студенттердин окуусунун бардык мотивациялык компоненттеринин интенсивдүүлүгү кыйла төмөндөп кетээри, ал эми акыркы курста окуу мотивдеринин ар кыл формаларын түшүнүү жана аларды бириктирүү деңгээли өсөөрү аныкталды (Косачева В.О., 2022).

Студенттердин окуу ишмердүүлүгүнө болгон мотивациясын изилдөө максатында Е.А. Калининанын (2010) методикасын колдонуу менен анкета жүргүзүлдү, ал өзүндө 48 анкеталык суроону камтыйт жана төмөнкү категориялар аркылуу берилди: максатка жетишүүдөгү муктаждыктар; окуу ишмердүүлүгүнүн атаандаштык мүнөзүндөгү муктаждыктар; өзүн өзү өнүктүрүүгө болгон муктаждыктар; баарлашууга жана жамааттык ишмердүүлүккө болгон муктаждык; окуу ишмердүүлүгү процессинен тышкары жаңы билимдерге ээ болуу муктаждыгы. Анкета жүргүзүүдө «Экономика» жана «Менеджмент» багыты боюнча 1–4-курстун студенттери катышты, респонденттердин жалпы саны – 145.

2020-2021-окуу жылында 1-курстун студенттеринин мотивациясын көзөмөлдөө көрсөткөндөй, респонденттердин 48,3%ы (41-суроо) түзүлгөн жагдайдын кесепеттерин сезээрин билдиришкен, бул студенттердин алдыга койгон максатка жетүүгө жана программадан тышкары умтулууга болгон күчтүү ички мотивациясын көрсөтүп турат.

Окуу тапшырмаларын аткарууда мотивациясы алсыз болгон студенттер 4,8%ды түзгөн (46-суроо). Биздин пикирибизче, бул трансляциянын жана тартип сактоого болгон көңүл буруу шарттуу түрдө гана болуп жатканы менен байланыштуу. Респонденттердин 5,5%ы (44-суроо) математикалык маселелерди чечүүнүн жаңы жолдорун издөө тууралуу суроого жооп берүүдө төмөнкү баллдарга ээ болушкан, бул окуу процессиндеги атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн же маалымдуулуктун жетишсиздиги тууралуу күбөлөндүрүп турат.

Анкетадагы жогоруда белгиленген беш критерий боюнча жоопторду иликтөөдө төмөнкүдөй жыйынтыктарга ээ болдук:

1. *Максатка жетишүүдөгү муктаждыктар:* студенттердин 46,2%ы илимий маселелерди ийгиликтүү чечүү окуудагы ийгиликтердин негизи деп эсептейт, ошондой эле аталган респонденттерде узак мөөнөттүү алдыга койгон максаттарга жетишүүгө жардам берүүчү белгилүү көндүмдөрдү өнүктүрүүгө болгон умтулуусу байкалууда. Окуу программасы менен байланышпаган билимдерге болгон студенттердин кызыгуусунун жогорку деңгээли алардын максаттарга жетишүүгө жана өнүгүүгө умтулууга болгон муктаждыгын көрсөтүп турат.

2. *Окуу ишмердүүлүгүндөгү атаандаштык мүнөзгө ээ болгон муктаждык.* Аталган компонент студенттердин атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн, стандарттык эмес маселелерди чечүүгө жана лидерликке умтулууга болгон кызыгуусун ачып берет. Мисалы, татаал маселелерди чечүүгө жана окуу процессинин ар кыл аспектилеринде атаандашууга умтулуусу. Ошондой эле биз маселелерди чечүүнүн жаңы жолдорун издөөдө мотивациянын төмөн экендигин аныктадык, атаандашуу мүнөзүндөгү мотивациянын алсыздыгы мелдештердеги активдүүлүктүн жетишсиздиги тууралуу күбөлөндүрүп турат.

3. *Өзүн өзү өнүктүрүүгө болгон муктаждык.* Студенттердин өзүн өзү өнүктүрүүсүнүн мотивациясы алардын жеке сапаттарын жана кесиптик көндүмдөрүн өнүктүрүүгө болгон умтулуусунда көрүнүп турат. Буга мисал катары студенттердин сынчыл ой жүгүртүүнү жана өз алдынчалуулукту өнүктүрүүгө кызыгуусунун жогору болуусу (43,4%) мисал боло алат. Алар өзүн өзү өнүктүрүүгө өбөлгө түзүүчү аналитикалык мамилени жана маселени чечүүгө болгон жөндөмдүүлүктү өнүктүрүүнү каалайт. Ошондой эле окуудагы жетишкендиктери аркылуу өзүнүн репутациясын жакшыртууга умтулуусу байкалат, бул да өзүн өзү өнүктүрүүгө болгон мотивацияны көрсөтүп турат.

4. *Баарлашууга жана жамааттык ишмердүүлүккө болгон муктаждык.* Баарлашууга жана жамааттык ишмердүүлүккө байланышкан маселелер студенттердин командалык ишке тартылуу деңгээлин көрсөтүп турат. Командалык ишмердүүлүккө болгон кызыгуунун төмөндүгү байкалат (6,2%), бул айрым студенттердин жамааттык иштерге тартылуусунун начардыгын көрсөтүп турат.

5. *Окуу ишмердүүлүгү процессинен тышкары жаңы билимдерге ээ болууга муктаждык.* Аталган категория жаңы билимдерди алуу мотивациясы менен

байланышкан, студенттердин окуу программасы менен эле чектелип калбастан, өзүн өзү өнүктүрүүгө жана билимдерин өнүктүрүүгө болгон кызыгуусунун жогору болуусун көрсөтүп турат. Мисалы, респонденттердин 50,3%ы окуу программасы менен байланышпаган билимдерди алууну каалай тургандыгын билдирди, бул алардын курстан тышкары жаңы билимдерге ээ болууга умтулуусун тастыктап турат.

Анкета жүргүзүүдөн кийин алынган жыйынтыктардын негизинде биз аларга SWOT-анализ жүргүздүк (таблица 3.1).

Таблица 3.1. – Окуу ишмердүүлүгүнүн мотивациясын изилдөө мониторингинин жыйынтыктары боюнча жасалган SWOT-анализ (2020-2021-окуу жылы)

Күчтүү жактары (Strengths):	Алсыз жактары (Weaknesses):
Максатка жетүүгө болгон жогорку мотивациясы	Милдеттүү тапшырмаларды аткарууга болгон мотивациянын жоктугу
Өзүн өзү өнүктүрүүгө жана аналитикалык мамилеге болгон муктаждык	Окуунун ар кыл аспектилери боюнча төмөнкү мелдешүү мотивациясы
Окуу ишмердүүлүгүндөгү ийгиликтерге ылайык жеке репутацияга жетишүүгө күчтүү умтулуу	Жамааттык ишмердүүлүккө болгон чектелген кызыгуу
Мүмкүнчүлүктөр (Opportunities):	Кооптуулук (Threats):
Окуудан тышкаркы ишмердүүлүккө жана өзүн өзү өстүрүүгө болгон интеграция	Ашыкча жүктөөлөрдөн улам мотивацияны жоготуу
Билим берүүдө ийкем чөйрө түзүү	Мотивация деңгээлдери бирдей бөлүштүрүлгөн эмес
	Окуудан тышкары өнүгүү үчүн чектелген мүмкүнчүлүктөр

Ошентип, жүргүзүлгөн SWOT-анализ студенттерди мотивациялоонун күчтүү жактары менен бирге эле окуу ишмердүүлүгүн жакшыртуу жана билим берүү программаларын андан ары өнүктүрүү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү аныктоого мүмкүндүк берет.

Жүргүзүлгөн SWOT-анализдин негизинде биз төмөнкүдөй *практикалык сунуштарды* сунуштамакчыбыз:

1. Студенттерди окууга мотивациялоону өнүктүрүүгө багытталган интерактивдүү семинардын программасын иштеп чыгуу;
2. Студенттердин кызыкчылыктарын эске алуу менен андан ары өзүн өзү өнүктүрүүсү үчүн шарттарды түзүү, жеке сапаттарды өнүктүрүү боюнча иш-чараларды жүзөгө ашыруу;
3. Студенттерге материалды терең изилдөө үчүн тышкы ресурстарга чыгуу жол берүүчү кошумча билим берүүнү жана өзүн өзү өнүктүрүүнү, анын

ичинде онлайн-курстарды, адабияттарды жана практикалык сабактарды уюштуруу;

4. Кооперативдик окутуу элементтерин камтуу менен студенттердин командада иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүү жана окутуу сапатын жогорулатуу;

5. Жетишкендиктерге багытталуусу өзгөрүүсүнөн улам студенттерде пайда болгон кысым деңгээлин төмөндөтүү максатында стресстин жана ашыкча жүктөмдүн деңгээлине мониторинг жүргүзүү.

Практикалык сунуштарды, биринчи курстун студенттеринин мотивациясын көзөмөлдөөнүн жыйынтыктарын эске алуу менен жана иштелип чыккан интерактивдүү семинарды болочок адистерди даярдоодогу билим берүү процессинде жүзөгө ашыруунун негизинде окуучулардын мотивациялык мүнөздөмөлөрүн жогорулатууга багытталган активдүү методдорду камтыган мотивациялык ыкмалар колдонулду.

Билим берүү кызматтары рыногунда ЖОЖдун атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн аныктоочу көрсөткүчтөрдүн бири анын бүтүрүүчүлөрүнө болгон эмгек рыногундагы талаптын деңгээли менен аныкталып турат. Бул адистерди даярдоо сапатын көзөмөлдөө критерийлеринин бири түрүндөгү аталган көрсөткүчтүн колдонулушу менен тастыкталып турат (Албанбаева, Дж. О., 2023; Данилова, С. Д. 2016).

Даярдык сапаты тууралуу жумуш берүүчүлөрдүн пикирин изилдөө максатында Бишкек шаарындагы аталган ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрү эмгектенген ар кайсы тармактагы 36 уюмдун жетекчилерине анкета жүргүзүлдү. Натыйжада, анкета 2022-жылдан 2024-жылдар аралыгында университетти аяктаган 270 жаш адиске карата колдонулду.

Болочок адистерди даярдоо процессин жакшыртуу боюнча тийиштүү башкаруучулук чечимдерин ишке ашыруучу жана анкета жүргүзүүнүн жыйынтыктарын иликтөөгө алуучу эксперттер катары билим берүү программаларын аккредитациялоо, лицензиялоо жана сапатына мониторинг жасоо борборунун адистери чакырылды. Көзөмөл 2021-2022-окуу жылдан баштап жыл сайын май айында жүргүзүлдү.

3.2-таблицада Адистердин бүтүрүү жылдары боюнча иш берүүчүлөрдүн сурамжылоосунун сандык жыйынтыктарынын орточо мааниси 10 баллдык шкала боюнча берилди. Ошентип, диаграммада 2023-2024-окуу жылында бүтүрүүчүлөрдүн жумуш берүүчүлөр тарабынан кесипкөйлүгүнө (9,5), кесиптик жеке сапаттарына (9,2) жана жөндөмдөрүнө (8,4) болгон туруктуу өсүштү көрүүгө болот, кесиптик билимдердин деңгээлинин көрсөткүчү бир аз төмөнүрөөк (7,9).

Таблица 3.2 – Бүтүрүүчүлөрдүн даярдык сапаты тууралуу уюм (ишкана) жетекчилерин сурамжылоонун жыйынтыктары

№	Анкета суроолору	10 баллдык шкала боюнча орточо маани (бүтүрүүчү окуу жылдар боюнча)		
		2021-2022	2022-2023	2023-2024
	Бүтүрүүчүнүн кесиптик билимдери			

1.	ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн теориялык даярдыгы Сизди канчалык деңгээлде канааттандырат?	7,2	7,4	8,3
2.	Бүтүрүүчүлөрдүн кошумча билимдери канчалык деңгээлде Сизди канааттандырат?	6,5	7,6	7,5
Бүтүрүүчүнүн кесиптик жөндөмдөрү				
3.	ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн практикалык даярдыгынын деңгээли Сизди канчалык канааттандырат?	6,8	7,9	8,6
4.	ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн кесиптик ишмердүүлүгүндө укуктук негиздерди колдонуу жөндөмдүүлүгүнүн деңгээли Сизди канчалык канааттандырат?	7,4	7,1	8,2
Бүтүрүүчүнүн кесиптик жеке сапаттары				
5.	ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн ыңгайлашуу жөндөмдүүлүгү Сизди канчалык канааттандырат?	7,9	7,7	9,2
6.	ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн коммуникативдик сапаттары Сизди канчалык канааттандырат?	7,1	7,8	9,7
7.	ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн тартиби жана аткаруучулугу Сизди канчалык канааттандырат?	8,2	8,8	8,9
Бүтүрүүчүнүн кесиптик талаптуулугу				
8.	Сиз азыркы учурда жана келечекте биздин бүтүрүүчүлөрдү жумушка алуу ниетин көздөйсүзбү?	8,3	8,7	9,8
9.	Сиз КМУ / КУУ менен ишкердик байланышты жана кызматташууну улантууну каалайсызбы?	9,4	9,1	9,5
10.	Сиз биздин бүтүрүүчүлөрдү башка иш берүүчүлөргө оң жактан сунуштайт белеңиз?	8,7	9,3	9,1
Оргочо маани		7,75	8,14	8,85

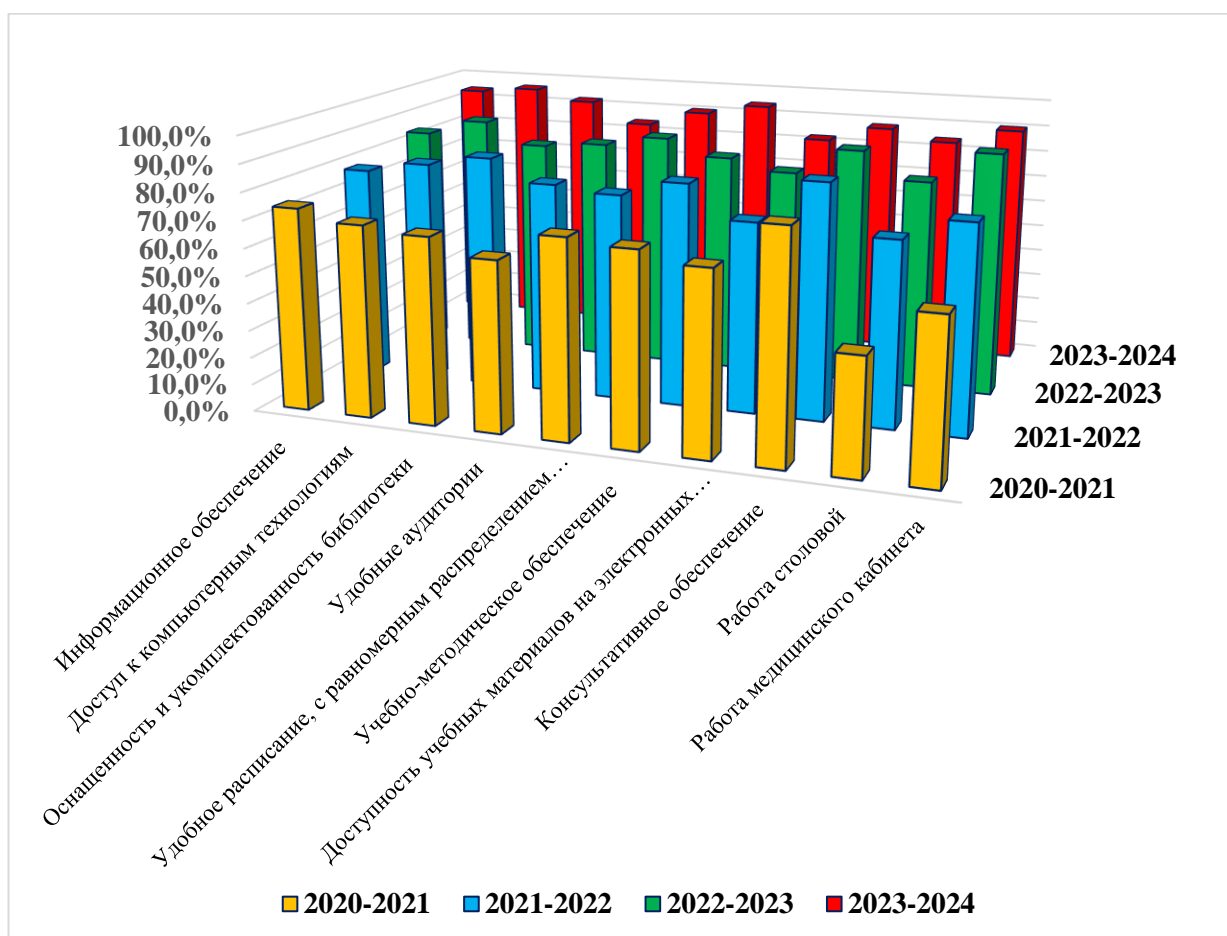
Иш берүүчүлөрдүн пикирине жасалган мониторинг жыйынтыктарынын негизинде жогорку окуу жайларынын эмгек рыногу менен өз ара аракеттенүүсүнө арналган бир катар сунуштар белгиленди: ЖОЖ бүтүрүүчүлөрүнүн эмгек рыногунун талаптарына ылайык келүү деңгээлин жөнгө салуу; окуу пландарынын мазмунун биргелешип макулдашуу; иш берүүчүлөрдүн бүтүрүүчүлөрдүн квалификациялык иштерин коргоого катышуусу; адистерди даярдоонун сапаты боюнча маселерди талкуулоо үчүн биргелешкен илимий-практикалык конференцияларды өткөрүү; ЖОЖ ичинде вакансия жарманкелерди, бүтүрүүчү курс үчүн кесиптик багыттагы иш-чараларды уюштуруу жана эмгек рыногундагы жеткиликтүү вакансиялар тууралуу маалыматты берүү.

ЖОЖдо кесиптик билим берүү шарттарынын сапатынын *процессуалдык* тарабын карап чыгуу үчүн дисциплинаны окутуу сапаты тууралуу жыл сайын студенттердин пикири изилденди, ЖОЖдо билим берүү процессин уюштуруу

сапаты жана ЖОЖдун кесиптик иштери боюнча окутуучулардын жана кызматкерлердин канааттануу сапаты көзөмөлдөндү.

Диссертациялык иште ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө каражаты катары педагогикалык мониторинг технологияларын пайдалануунун максатка ылайыктуулугун тастыктоочу изилдөөнүн жыйынтыктары берилди.

2021-2024-жылдар аралыгында ЖОЖдогу окутуу процессинин сапатынын динамикасы тууралуу студенттердин пикирин изилдөө пландаштырылган, изилдөөдө бардыгы болуп 145 студент катышты. Сурамжылоонун жыйынтыктары 3.1-сүрөттө берилди.

Сүрөт 3.1. Окутууну уюштуруу сапаты менен канааттануу көрсөткүчтөрүнүн динамикасы, %

Студенттерге окуу процессин уюштуруунун ар кандай аспекти боюнча канааттануу деңгээлине байланыштуу суроолорго жооп берүү сунушталды. Бул көрсөткүч боюнча жоопторду системалаштыруу үчүн төмөнкүдөй жалпы суроо берилди: «Жогорку окуу жайда билим берүү процессин уюштуруунун сапатына жалпысынан баа бериңиз». Жооптор үчүн төмөнкүдөй варианттар сунушталды: «эң жакшы», «жакшы», «орточо», «жаман» жана «жооп берүүдө кыйналып турам», булар 5 баллдык шкала боюнча бааланды.

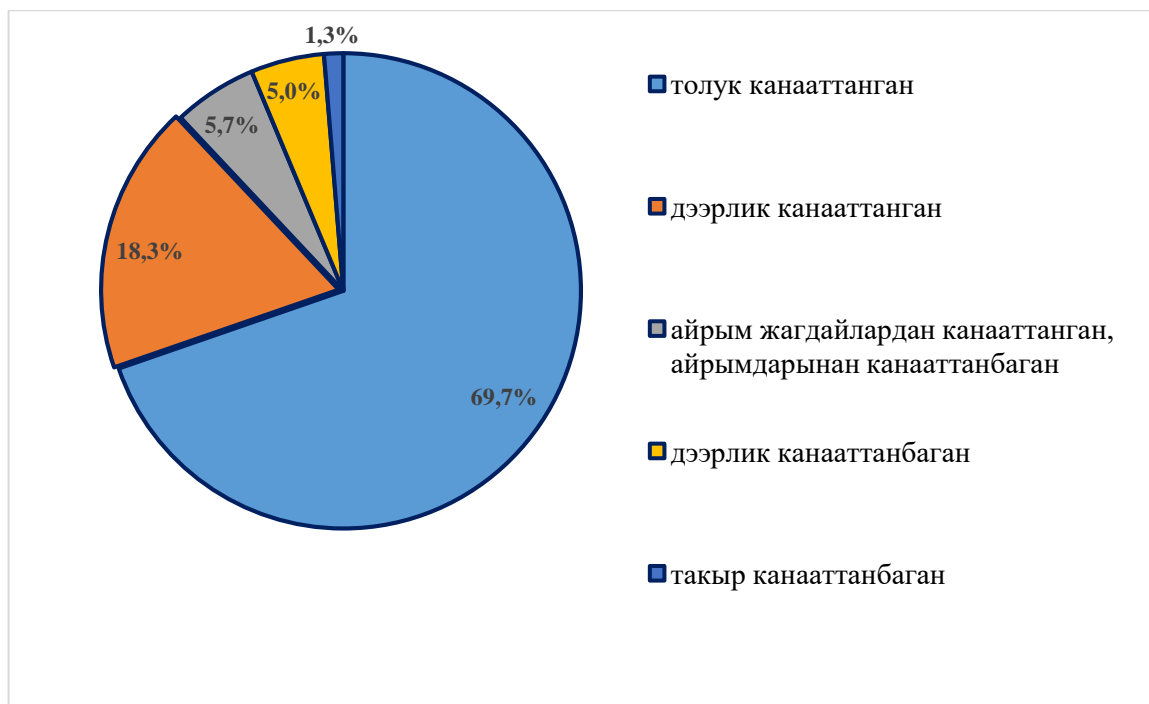
Бардык курстардын студенттеринин көпчүлүгү (87%) жетекчилик, окутуулар, окуу топторунун куратору жана институт жетекчилери тарабынан окуу, окуу-тарбиялык ишмердүүлүктү уюштуруу боюнча иштерин канааттануу менен баалашкандыгы аныкталды. Изилденип жаткан жылдар аралыгында көрсөткүчтөрдүн жогорулоосу байкалган: студенттер «компьютердик технологияларга жеткиликтүүлүк» боюнча канааттануу деңгээлин (70%дан 96%га чейин), «окуу жүктөмү тең бөлүштүрүүлгөн ыңгайлуу жүгүртмө» (72%дан 90%га чейин), «окуу-методикалык жана окуу колдонмолору менен камсыз болуу» (70%дан 94%га чейин) боюнча жогорку баллдарды берген. Студенттердин пикиринче, «маалыматтык камсыздоо» (74%дан 94%га чейин), «медициналык кабинеттин иши» да (58%дан 90%га чейин) жогорку деңгээлде.

Каралып жаткан мезгил аралыгында ЖОЖдо билим берүүнү уюштуруу сапатына канааттануунун төмөн болуусу студенттер тарабынан «ашкананын ишине» (42%дан 84%га чейин); «электрондук окуу материалдарынын жеткиликсиздигине» (66%дан 82%га чейин) жана «ыңгайлуу аудитория» (62%дан 84%га чейин) карата билдиришкен.

Жүргүзүлгөн анкеталык сурамжылоонун жыйынтыктарын иликтөө көрсөткөндөй, 4 окуу жылынын ичинде жогорку окуу жайдын билим берүү процессин уюштурулуш сапатына студенттердин канааттануусу оң деңгээлде болгон. Бирок, айрым учурларга – «ашкананын ишине», «электрондук окуу материалдарынын жеткиликтүүлүгүнө» жана «ыңгайлуу аудиторияга» көңүл буруу зарылдыгы бар. Сурамжылоонун жыйынтыктарын эске алуу менен, билим берүүнүн сапатын жакшыртуу боюнча Экономика жана башкаруу кафедрасына, Институттун Окумуштуулар кеңешине, ректоратка, билим берүү программарын аккредитациялоо, лицензиялоо жана мониторинг жасоо секторуна, И. Арабаев атындагы КМУнун Окумуштуулар Кеңешине натыйжалуу башкаруу чечимдерин кабыл алуу максатында талкуулоо үчүн төмөнкү практикалык сунуштар берилди.

Окутуучулардын жана кызматкерлердин канааттануусун көзөмөлдөө максатында жогорку окуу жайларда изилденген төрт окуу жылынын аралыгында анкеталык сурамжылоо жүргүзүлгөн. 3.2-диаграммада сурамжылоого катышкан кесиптик ишмердүүлүккө аралашкан 113 окутуучу жана кызматкердин анкеталарынын салыштырма жыйынтыктары берилди.

Окутуучулардын жана кызматкерлердин өз иши менен канааттануусун изилдөөдөн алынган маалыматтар төмөнкүдөй жыйынтык чыгарууга мүмкүндүк берет: сурамжылангандардын басымдуу бөлүгү (69,7%) ишке толугу менен канааттангандыгын белгилөө менен позитивдүү баа берген; салыштырмалуу позитивдүү баа берген, тагыраак айтканда, ишке канааттангандыгын билдирген респонденттер 18,3%; окутуучулардын жана кызматкерлердин 5,7%ы айрым жагдайлардан канааттанганын, айрым жагдайлардан канааттанбаганын билдирүү менен ачык-так баа беришкен эмес; терс баа бергендердин үлүшү төмөн болуп 1,3%ды түзгөн; персоналдын 5%ы канааттангандыгын билдирген.

Сүрөт 3.2. Окутуучулардын жана кызматкерлердин ЖОЖдогу өз ишине канааттануусун баалоо, %

Ошентип, жооптордун бөлүштүрүлүшү окутуучулардын жана кызматкерлердин ЖОЖдогу өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүнө канааттануу деңгээли жогору экендигин көрсөтүп турат, бул профессордук-окутуучулар курамдын басымдуу бөлүгүнүн ишине карата позитивдүү маанайы байкалып турат.

Жогоруда айтылгандагы ылайык, жогорку мектептин кадр потенциалын башкаруунун натыйжалуулугун камсыздоо төмөнкүдөй *практикалык сунуштарды* ишке ашыруу зарылдыгын шарттайт:

- ЖОЖдун профессордук-окутуучулар курамынын кесиптик ишмердүүлүгүнүн жыйынтыктарына канааттануусуна жана мотивациялоого үзгүлтүксүз мониторинг жүргүзүү;
- ар кыл категориядагы окутуучулардын жана кызматкерлердин канааттануусуна мониторинг жасоодо дифференциялык мамиле жасоону камсыздоо;
- эмгекке шык берүү, башкаруу чечимдерин кабыл алуу, персоналдын карьералык өсүшүн пландаштыруу үчүн мониторингдин жыйынтыктарын пайдалануу;
- педагог кесибинин аброюн жана илимий эмгектин баалуулугун, ошондой эле ЖОЖдун окутуучусу статусун көтөрүү боюнча иш чараларды жүргүзүү;
- институттун профессордук-окутуучулар курамынын жана кызматкерлеринин кесиптик ишмердүүлүгүн баалоого ар кыл мамилелерди пайдалануу менен канааттануу сапатын көзөмөлдөө үчүн аспаптарды жакшыртуу.

КОРУТУНДУ

1. Илимий талдоонун негизинде педагогикалык мониторинг жогорку окуу жайлардын билим берүү процессинде сапаттык өзгөрүүлөрдү көзөмөлдөө каражаты катары каралды. Бул жогорку окуу жайындагы билим берүү процессин сапатын бардык кызыкдар тараптардын (иш берүүчүлөр, студент, окутуучулар, жогорку окуу жайынын кызматкерлери) талаптарына шайкеш келтирүүгө жетишүү максатында башкаруу субъекттеринин макулдашылган ишмердүүлүгүнүн үзгүлтүксүз циклдик процесси (максатты коюуда жыйынтыктарды прогноздоо, билим берүү процессинин сапатынын процессуалдык жана жыйынтыктык мүнөздөмөлөрүн системдүү өлчөө, фактыларга негизделген башкаруу чечимдерин кабыл алуу) болуп саналат жана анын өнүгүшүн илимий негизделген божомолдорго таянуу менен билим берүү ишмердүүлүгүнүн натыйжаларына андан ары таасир этери аныкталды.

2. ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө каражаты катары педагогикалык мониторингди уюштуруунун педагогикалык шарттары аныкталды, алар: педагогикалык мониторингдин негизинде ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын натыйжалуу башкарууга мүмкүндүк берүүчү уюштуруучулук түзүмдү калыптандыруучу бирдиктүү билим берүү мейкиндигин түзүү; ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө каражаты катары педагогикалык мониторингдин ишинде кыйынчылык жаратуучу көйгөйлүү тармактардын заманбап аныкталуусу жана жок кылынуусун билдирүүчү педагогикалык мониторинг технологияларын үзгүлтүксүз өнүктүрүү; педагогикалык мониторингдин субъекттеринин өз ара аракеттенүү тартибин аныктоочу ченемдик-укуктук ресурстар менен камсыздалуусу, мониторинг процедурларынын мөөнөттөрү жана уюштуруу эрежелери, педагогикалык мониторинг аспаптарын иштеп чыгуу процессин натыйжалуу уюштурууга мүмкүндүк берүүчү маалыматтык-методикалык ресурстар менен камсыздалышы, ошондой эле анын жыйынтыктары тууралуу маалыматты чогултуу, топтоо жана жайылтуу иштерин жүзөгө ашыруу; ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөөдө педагогикалык мониторингди ишке ашырууга даяр кесиптик кадр ресурсу менен камсыздалышы.

3. Педагогикалык мониторингдин түзүлүштүк-функционалдык модели сапат менеджменти системасынын принциптеринин жана психологиялык-педагогикалык диагностикалоонун илимий принциптеринин интеграциялануусуна негизделгендиги аныкталды; ЖКББ МББС системдүү-түзүмдүк, компетенттүү-ишмердүүлүктүк жана процесстик мамилелерге жана керектөөчүлөрдүн канааттануусуна багытталган; өз ара байланышкан: функционалдык-максаттык, теориялык-методологиялык компонент, аспаптык-методикалык, процессуалдык-ишмердүүлүктүк жана аналитикалык-натыйжалык компоненттерден турат.

4. Өзүндө жыйынтыктык (ЖОЖдо студентти окутуунун ар кыл этаптарында адистин кесипкөй даярдыгынын жыйынтыктарынын сапатын көзөмөлдөгө алууга мүмкүндүк берүүчү критерийлер жана көрсөткүчтөр) жана

процессуалдык (ЖОЖдо адисти даярдоо үчүн түзүлгөн шарттардын сапатын көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берүүчү критерийлер жана көрсөткүчтөр) компоненттерди камтып турган педагогикалык мониторинг технологиясы иштелип чыкты.

Диссертациянын темасы боюнча ЖАРЫЯЛАНГАН ЭМГЕКТЕРДИН ТИЗМЕСИ:

1. Албанбаева, Дж. О. Влияние педагогического мониторинга как мотивационное условие успешного обучения [Текст] / Дж. О. Албанбаева, А. К. Чалданбаева // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2021. – № 2. – С. 102-107. <https://elibrary.ru/item.asp?id=47335393>

2. Албанбаева, Дж. О. Педагогический мониторинг и его роль в экспертно-оценочной деятельности преподавателя вуза [Текст] / Чалданбаева А.К., Дж. О. Албанбаева // Общество, педагогика, психология: теория и практика: сборник материалов Всероссийской научно-практич. конф. – Чебоксары: Общество с ограниченной ответственностью «Издательский дом «Среда», 2021. – С. 36-42. <https://elibrary.ru/item.asp?id=46204464>

3. Albanbaeva, D. O. Pedagogical monitoring as a means of education quality management [Text] / D. O. Albanbaeva // Bulletin Kyrgyz State University named after I. Arabaev. – 2021. – No. 2. – P. 96-101. <https://elibrary.ru/item.asp?id=47335392>

4. Албанбаева, Дж. О. Pedagogical Monitoring in the Quality Management System of the Educational Process [Текст] / Дж. О. Албанбаева, Г. К. Омуркулова // Актуальные вопросы образования и науки. – 2021. – № 1(71). С. 46-49. <https://elibrary.ru/item.asp?id=44821484>

5. Албанбаева, Дж. О. Педагогикалык мониторинг жогорку окуу жайдын окуу процессин өнүктүрүүнүн ачыкчы [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Илим жана инновациалык технологиялар. – 2022. – No. 2(23). – P. 39-48. <https://elibrary.ru/item.asp?id=49543622>

6. Албанбаева, Дж. О. Тенденции развития в системе высшего образования Кыргызстана (на примере КГУ им. И. Арабаева) [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2022. – № 4-1. – С. 197-204. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54253516>

7. Албанбаева, Дж. О. Адаптация к учебному процессу первокурсников института Экономики и Менеджмента КГУ им. И. Арабаева [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Наука и инновационные технологии. - 2022. - № 4(25). - С. 46-57. <https://elibrary.ru/item.asp?id=50204015>

8. Albanbaeva, D. O. Pedagogical monitoring in the education system: basic concepts, efficiency, success [Text] / D. O. Albanbaeva // Science and Innovative

Technologies. – 2022. – No. 1(22). – P. 20-29.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=48724636>

9. Албанбаева, Дж. О. Концепция педагогического мониторинга как путеводитель развития качества образования (на примере ИЭМ КГУ им. И. Арабаева) [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Актуальные вопросы саморазвития личности: психолого-педагогический аспект: Сборник материалов Всероссийской научно-практич. конф. - Чебоксары: ФГБОУ ВО «Марийский государственный университет», 2022. – С. 239-245.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=48645103>

10. Албанбаева, Дж. О. Педагогический мониторинг как средство развития качества образовательного процесса в вузе Кыргызстана [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Тенденции развития науки и образования. - 2023. – № 97-1. – С. 36-40. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54010461>

11. Албанбаева, Дж. О. Студенттердин окууга канааттануусу - билим берүү жараянын башкаруунун натыйжалуулугунун негизги фактору [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Илим. Билим. Техника. — 2023. – No. 2(77). – P. 190-200.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=53958554>

12. Албанбаева, Дж. О. Мониторинг: начальное экономическое образование студентов в Кыргызстане [Текст] / Дж. О. Албанбаева, Э. В. Самигуллин // Тенденции развития науки и образования. – 2023. – № 97-1.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=54010462>

13. Албанбаева, Дж. О. Инновационный подход педагогического мониторинга в вузах Кыргызстана [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Вестник филиала федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего образования "Российский государственный социальный университет" в г. Ош Киргизской Республики. – 2023. – № 1(27). – С. 36-46.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=54597488>

14. Албанбаева, Дж. О. Профессионально-образовательная культура студента как объект педагогического мониторинга в вузе [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Бюллетень науки и практики. – 2023. – Т. 9, № 9. - С. 242-251.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=54496015>

15. Албанбаева, Дж. О. Высшее учебное заведение глазами студентов Кыргызстана сегодня (тенденции, развитие, перспективы) [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Бюллетень науки и практики. – 2023. – Т. 9, № 7. - С. 413-420.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=54221153>

16. Албанбаева, Дж. О. Эталонная модель педагогического мониторинга успешности образовательного процесса в вузе [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Наука и инновационные технологии. – 2023. – № 3(28). - С. 13-27.
<https://elibrary.ru/item.asp?id=54759051>

17. Албанбаева, Дж. О. Управление качеством образования на основе мониторинговых исследований [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Тенденции развития науки и образования. – 2023. – № 100-1. – С. 11-24. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54380245>

18. Албанбаева, Дж. О. Удовлетворенность выпускников КГУ им. И. Арабаева качеством образования как путеводитель оптимизации образовательного процесс [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Тенденции развития науки и образования. - 2023. - № 98-1. – С. 24-30. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54124714>

19. Албанбаева, Дж. О. Оценка жизненных перспектив будущих абитуриентов вуза: анализ до и после поступления [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Известия института педагогики и психологии образования. - 2023. - № 4. - С. 4-26. <https://elibrary.ru/item.asp?id=58802850>

20. Албанбаева, Дж. О. Учебные достижения как аспект повышения качества образования (на примере вузов Кыргызстана и Казахстана) [Текст] / Дж. О. Албанбаева, Н. К. Керимбекова, М. Т. Керимкулова // Тенденции развития науки и образования. – 2023. – № 103-1. – С. 10-19. <https://elibrary.ru/item.asp?id=55370858>

21. Албанбаева, Дж. О. Мониторинг трудоустройства выпускников вуза в современном Кыргызстане (период 2020-2022 гг.) [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Известия Кыргызской академии образования. – 2023. – № 2(60). – С. 75-83. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54787985>

22. Албанбаева, Дж. О. Системы оценки удовлетворенности персонала вузов Кыргызстана [Текст] / Дж. О. Албанбаева // Бюллетень науки и практики. – 2023. – Т. 9, № 8. – С. 274-280. <https://elibrary.ru/item.asp?id=54306320>

23. Албанбаева, Дж. О. Важность отслеживания успехов и адаптации студентов первого курса в области экономики [Текст] / Д. О. Албанбаева, Э. В. Самигуллин // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2023. – № 4. – С. 262-269. <https://elibrary.ru/item.asp?id=61874121>

24. Албанбаева, Дж. О. Вопросы о системе педагогического мониторинга как средство организации образовательного процесса [Текст] / Д. О. Албанбаева // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2023. – № 4. – С. 254-262. <https://elibrary.ru/item.asp?id=61874118>

25. Albanbaeva, D. Yükseköğretim kurumlarında eğitim kalitesinin pedagojik izlenmesi sürecinin düzenlenmesi işlev ve ilkeleri [Text] / TRK DERGISI. - № 4(1) Turkey Karabuk, – 2023. – S.68-77. <https://www.trkdergisi.com/index.php/trk/article/view/111>

26. Албанбаева, Дж. О. Мониторинг родителей, обучающихся по вопросу удовлетворенности качеством образовательных услуг вуза Кыргызстана [Текст] / Образование: проблемы и перспективы, ценности и инновации Сборник научных статей по материалам II международной научной конференции Токмок, 2023., С. 6-10. <https://drive.google.com/drive/u/0/my-drive>

27. Албанбаева, Д. О. Педагогический мониторинг в системе менеджмента качества вуза на уровне «преподаватель-студент» (на примере КГУ имени И. Арабаева) / Д. О. Албанбаева, А. К. Чалданбаева // Научные открытия. – 2023. – № 3. – С. 90-100. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=69056091>

28. Албанбаева, Дж. О. Жогорку билим берүүдө стандарттардын сапатын жана акредитация процесстерин камсыз кылууда мониторингтин ролу [Текст] / Дж. О. Албанбаева // И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Жарчысы. – 2024. – No. 1. – Р. 17-24. <https://elibrary.ru/item.asp?id=65680989>

29. Чалданбаева, А. К. Укрепление международных связей через образование: иностранные студенты в Кыргызстане [Текст] / А. К. Чалданбаева, Д. О. Албанбаева // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2024. – № 4/1. – С. 224-231. <https://elibrary.ru/item.asp?id=72798505>

30. Financial and economic approaches to pedagogical monitoring in higher education: Quality assurance through green economy principles [Текст] / А. К. Чалданбаева, Д. О. Албанбаева, Ж.Дж. Амеркулова, А.Ж. Шаршеева, Р.К. Асанов // Научный Вестник Мукачевский государственный университет. – Том 11. – № 4. – С. 9-26. <https://economics-msu.com.ua/en/journals/tom-11-4-2024>

31. Pedagogical monitoring as a tool for forming innovative technology of time management at a university [Текст] / А. К. Чалданбаева, Д. О. Албанбаева, А.Н. Бейшеналиева // Международная гибридная конференция по оживлению глобальной экономики для устойчивого национального развития. – 2024. – С. 297-309. <https://ojs.literacyinstitute.org/index.php/iacseries/issue/view/42>

Албанбаева Джылдыз Осмонкуловнанын 13.00.08 - кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган «Педагогикалык мониторинг жогорку окуу жайда кесиптик билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөө каражаты катары» аттуу диссертациясынын

РЕЗЮМЕСИ

Негизги сөздөр: мониторинг, педагогикалык мониторинг, билим берүүнүн сапаты, кесиптик даярдык, компетенттүүлүк

Изилдөөнүн объектиси: жогорку билим берүү системасында келечектеги адистерди кесиптик даярдоо.

Изилдөөнүн предмети: педагогикалык мониторинг аркылуу ЖОЖдо билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөө.

Изилдөөнүн максаты: илимий-теориялык негиздөө, эксперименталдык текшерүү жана ЖОЖдун билим берүүсүнүн сапатын натыйжалуу көзөмөлдөөнү камсыз кылган педагогикалык мониторинг технологиясын киргизүү.

Изилдөөнүн методдору: салыштыруу, талдоо, маектешүү, жалпылоо, педагогикалык байкоо, анкета, педагогикалык эксперимент.

Изилдөөдөн алынган жыйынтыктардын илимий жаңылыгы изилдөө маселелери боюнча илимий адабияттарды талдоонун жана жалпылоонун негизинде "мониторинг", "педагогикалык мониторинг", "билим берүүнүн сапаты" түшүнүктөрүнүн мазмуну такталды. Билим берүүнүн сапаты ЖОЖдун ишине педагогикалык мониторинг жүргүзүүдөн түздөн-түз көз каранды экендиги далилденди. Педагогикалык шарттар аныкталды жана билим берүү процессинин сапатын көзөмөлдөөгө багытталган жана ЖОЖдо адекваттуу башкаруучулук чечимдерди кабыл алууга мүмкүндүк берген педагогикалык мониторингдин структуралык-функционалдык модели иштелип чыкты. Педагогикалык мониторингди уюштуруунун жана өткөрүүнүн технологиясы иштелип чыгып, эксперименталдык текшерүү жүргүзүлгөн, ал ЖОЖдун билим берүү ишинин сапатынын натыйжасы жана процесси катары мүнөздөлөт.

Колдонуу боюнча сунуштар: алынган жыйынтыктар ЖОЖдун билим берүү процессинде педагогикалык мониторингди уюштурууда жана өткөрүүдө, ошондой эле билим берүүнүн сапатына кепилдик берүү жана билимдин сапатын башкаруунун ички системасын иштеп чыгууда колдонулушу мүмкүн.

Колдонуу чөйрөсү: алынган жыйынтыктар педагогикалык мониторинг жүргүзүү жана кесиптик билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөө үчүн ар кандай типтеги окуу жайлардын окутуучуларынын, адистеринин жана тиешелүү деңгээлдеги жетекчилеринин практикалык ишмердүүлүгүндө колдонулушу мүмкүн.

РЕЗЮМЕ

диссертационного исследования Албанбаевой Джылдыз Осмонкуловны на тему «Педагогический мониторинг как средство отслеживания качества профессионального образования в вузе» на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 - теория и методика профессионального образования

Ключевые слова: мониторинг, педагогический мониторинг, качество образования, профессиональная подготовка, компетентность.

Объект исследования: профессиональная подготовка будущих специалистов в системе высшего профессионального образования.

Предмет исследования: отслеживание качества образовательного процесса в вузе посредством педагогического мониторинга.

Цель исследования: научно-теоретическое обоснование, экспериментальная проверка и внедрение технологии педагогического мониторинга, обеспечивающее эффективное отслеживание качества образовательной деятельности вуза.

Методы исследования: сравнение, анализ, интервью, обобщение, педагогическое наблюдение, анкетирование, педагогический эксперимент.

Научная новизна и практическая значимость исследования: на основе анализа и обобщения научной литературы по проблеме исследования уточнено содержание понятий «мониторинг», «педагогический мониторинг», «качество образования». Доказано, что повышение качества образования напрямую связано с педагогическим мониторингом функционирования вуза. Определены педагогические условия и разработана структурно-функциональная модель педагогического мониторинга, направленные на отслеживание качества образовательного процесса и позволяющие принимать адекватные управленческие решения в вузе; разработана и экспериментально апробирована технология организации и проведения педагогического мониторинга, характеризующая качество образовательной деятельности вуза как результат и как процесс.

Рекомендации по использованию: полученные результаты могут быть использованы при организации и проведении педагогического мониторинга в образовательном процессе вуза, а также для разработки внутренней системы гарантии качества образования и управления качеством образования.

Область применения: полученные результаты могут быть использованы в практической деятельности преподавателей различных типов учебных заведений, специалистов и руководителей соответствующего уровня для проведения педагогического мониторинга, и отслеживания качества профессионального образования.

RESUME

of the dissertation research by Albanbaeva Dzhyldyz Osmonkulovna on the topic "Pedagogical monitoring as a means of monitoring the quality of vocational education at the university" for the degree of candidate of pedagogical sciences in the specialty 13.00.08 - theory and methodology of vocational education

Key words: monitoring, pedagogical monitoring, quality of education, professional training, competence.

Object of research: professional training of future specialists in the system of higher vocational education.

Subject of research: monitoring the quality of the educational process at the university through pedagogical monitoring.

The purpose of the research: scientific and theoretical substantiation, experimental verification, and implementation of pedagogical monitoring technology, ensuring effective monitoring of the quality of educational activities at the university.

Research methods: comparison, analysis, interviews, generalization, pedagogical observation, questionnaires, pedagogical experiment.

Scientific novelty and practical significance of the research: Based on the analysis and generalization of scientific literature on the research problem, the content of the concepts "monitoring", "pedagogical monitoring", and "quality of education" has been clarified. It is proved that the improvement of the quality of education is directly related to the pedagogical monitoring of the functioning of the university. Pedagogical conditions have been defined, and a structural and functional model of pedagogical monitoring has been developed, aimed at monitoring the quality of the educational process and enabling adequate managerial decisions at the university. The technology for organizing and conducting pedagogical monitoring has been developed and experimentally tested, which characterizes the quality of educational activities of the university both as a result and as a process.

Recommendations for use: The results obtained can be used in the organization and conduct of pedagogical monitoring in the educational process at the university, as well as for the development of an internal system for quality assurance and quality management of education.

Application area: The results obtained can be used in the practical activities of teachers at various types of educational institutions, as well as by specialists and managers of the appropriate level to conduct pedagogical monitoring and track the quality of vocational education.